

Synspunkter på kriminologien

Av forskningsstipendiat, mag. art. NILS CHRISTIE.

A. Noen kriminologiske grunnproblemer.

Vi vil ta vårt utgangspunkt i tre kriminologiske grunnproblemer. Det gjelder for det første det klassiske og besværlige problemet om registrerte lovovertrедeres representativitet for *alle* lovovertrедere — eller om mørketallets betydning. Det gjelder videre spørsmålet om hvilken sammenheng kriminologiske forskningsresultater skal settes inn i — hva resultatene „betyr“. Og det gjelder endelig det klassiske problemet i forbindelse med kriminalitetsbegrepets relativitet. For alle disse problemer mener vi at det er fruktbart å foreta en viss omvurdering av faget kriminologi. Men la oss tilføye: Det er mere en forskyvning av fagets tyngdepunkt enn en full revolusjon vi vil slå til lyd for. Dessuten: Mange andre har vært inne på lignende synspunkter — dog så vidt vi kjenner til uten å ha foretatt noen systematisk diskusjon av dem i relasjon til disse sentrale kriminologiske problemer. Og endelig: Skulle våre setninger bli programpregede i sin form, så er de ikke ment som program for annet enn forfatterens egen virksomhet. Frihet til å la lystprinsippet dominere ved valg av problemstillinger rangerer meget høyt i vitenskape-nes belønningssystem. Våre formuleringer tar i høyden sikte på å etablere fristelser — ikke påbud.

a) *Mørketallet.*

Spørsmålene som reiser seg i denne forbindelse er slike som disse: Hvor mange av de begåtte lovbrudd er det i det hele tatt noen som legger merke til? Hvor ofte merker fabrikkledelsen at det forekommer svinn p. g. a. tyverier? Og når det merkes — hvor ofte anmeldes forholdet? Og når det anmeldes — hvor ofte oppklares det hvem som er gjerningsmannen? Og når det oppklares — hvor ofte registreres gjerningsmannen som lovovertrедer istendenfor bare å få seg et uformelt smekk? Den patruljerende politimann synes det dreier seg om en bagatell og nøyter seg med en advarsel, anmeldelsen trekkes tilbake, saken henlegges p. g. a. bevisets stilling, loven settes direkte til side, o. s. v.

Vi vil ikke gå detaljert inn på alle disse spørsmål om mørketall, oppklaringsfrekvens, omgælinger av administrativ praksis o. s. v. Erkjennelsen af den helt overveldende betydning av alt dette er formodentlig en av de viktigste felleserfaringer vokst ut av det kriminologiske miljøet som har eksistert i Norge i de siste årene. De registrerte lovovertrедerne utgjør en brøkdel — og vi kunne tilføye: en skjev brøk — av alle lovovertrедere. Visuelt kunne man forestille seg det som om en serie sorterings-

Tabell 1. FORBRYTELSE FÆRDIG ETTERFORSKET I 31 POLITIDISTRIKTER I 1956 GRUPPERT ETTER ARTEN AV FORBRYTELSENE OG POLITIETS AVGJØRELSE ELLER INNSTILLING.¹⁾

	Påtalebegjæring trukket tilbake	Ingen best. person mistenkt	Henlagt p. g. a. bevisets stilling	Henlagt p. g. a. sinnsdød el. preskr.	Under 14 år	Til-tale	Forelegg	Påtale-unn-latelse	Ikke tillt. av andre grunner	I alt
Forbr. mot sedeligheten	5	193	177	8	6	91	52	45	17	594
Forbr. mot liv, legeme og helbred	503	64	359	5	18	122	99	14	35	1219
Underslag	477	42	239	6	3	197	1	18	35	1018
Bedrageri og utroskap	344	51	262	2	1	394	2	15	71	1142
Tyverier	555	7244	1495	36	734	1754	53	666	143	12680
Andre	634	849	592	15	176	263	39	120	397	3085
Forbrytelser i alt	2518	8443	3124	72	938	2821	246	878	698	19738

¹⁾ Fra Politistatistikken 1956, tabell 1, s. 1—4.

mekanismer er i virksomhet. Noen virker på basis av *gjerningens* art — det settes mere inn på å kontrollere om dødsfall skyldes drap enn om tap av lommebok skyldes tyveri, andre på basis av *forøverens* art — det er mere nærliggende og dessuten i henhold til loven teknisk enklere å arrestere en løsgjenger enn en grosserer, på samme måten som det er lettere å omgå loven til fordel for en mistenkt når denne er meget ung enn når han er i hva som regnes som en mere ansvarlig alder. Meget få er de som kommer så langt gjennom sorteringsapparaturen at de blir offisielt registrert som lovovertridere. (Cfr. *Hurwitz* 1951, s. 33—35).

Vi fikk her i landet for første gang en politistatistikk med tilfredsstillende opplysninger i 1956. Oppgavene som omfatter 31 politidistrikt viser tall som fremgår av tabell 1. Vi ser av sumtallene at av nesten 20.000 ferdig etterforskede forbrytelser i 1956, var det bare snaue 3.000 som resulterte i tiltale. Litt under 900 fikk påtaleunnløst, litt over 900 viste seg å være under 14 år. I mere enn 8.000 tilfelle var ingen bestemt person mistenkt og i to og et halvt tusen ble påtalebegjæringen trukket tilbake. Tendensene er for åpenbare til å kreve kommentar.

Prinsipielt er det selvfølgelig mulig langt på veg også å løse de problemene denne feilkilden skaper. Raffinerte rundspøringsmetoder anvendt på gjennomsnittsbefolkningen ville utvilsomt kunne føre meget langt. Slike metoder ville neppe føre til resultater når det gjaldt de aller groveste former for overtredelser — de som førte til sterkest reaksjon både fra rettshåndheverer og andre — men de både kan brukes og er blitt brukt med stor suksess på andre former for overtredelser. *Aubert* (1954, s. 75—87) gir en serie eksempler. Et norsk tema som det kunne ligge nær å ta opp med samme metode, er spørsmålet om promillekjøringens virkelige omfang. En skikkelig tilrettelagt undersøkelse og trenede intervjuere ville her utvilsomt kunne gi oss et tilnærmet riktig bilde av den faktiske forekomst av denne form for lovovertrødelse. Metoden gir også et inntak til måling av almenprevensjonens betydning. Gjentatte undersøkelser før og etter mulige lovendringer på området ville kunne gi interessant viten.

Andre anvendbare metoder er intensive undersøkelser av hva som skjer på forskjellige arbeidsplasser. Med noen grad av oppfinnsomhet måtte svinnnet kunne måles, likeledes måtte det kunne registreres hvem som forsynte seg, graden av tiltak i så henseende, og øvrige kjennetegn ved personene. Prinsippene bakom *Skajaas* (1956) metoder for beregning av hyppigheten av illegale aborter i gjennomsnittsbefolkningen åpner for ytterligere en mulighet.

Felles for alle disse løsningsmuligheter er at de i praksis er så tunge å arbeide med at de meget sjelden forsøkes realisert. Oss bekjent er det bare foretatt en eneste — og svært skrøpelig — undersøkelse av egenskaper ved lovovertridere basert på et representativt utvalg av faktiske lovovertridere (*Porterfield* 1946). De manglende anvendelser av de antydende løsningsmuligheter gjør det hensiktsmessig å se seg om etter fundamentalt andre tilnæringsmåter til problemet. Før vi går nærmere inn på en slik mulighet vil vi reise to andre problemer:

b) *Resultatenes „betydning“.*

La oss se bort fra utvalgsproblemene. La oss forestille oss at vi har klart å få fatt i *alle* norske lovovertridere av en bestemt type. La oss videre forestille oss at vi har klart å få kjennskap til hvor mange av dem som hadde foreldre i live da de var 12 år gamle, og at vi kjenner det tilsvarende tallet for normalbefolkningen. Men så reiser spørsmålet seg — og det reiser seg med dobbelt styrke om man stort sett er fornøyd med de anvendte metoder — hva „betyr“ nå dette resultatet? Hvilken sammenheng skal man sette det inn i — og har kriminologien noen sammenheng å by på som gir resultatene verdi ut over den eventuelt rent praktiske anvendelse? Har kriminologien noe „rammeverk“ som gjør at den kan bli en kumulativ vitenskap? Byr faget på muligheter for å hekte resultatene sammen i en større helhet, og finnes det dessuten muligheter for at de kriminologiske forskningsresultatene kan bli et bidrag til generaliseringer på et enda høyere nivå enn der kriminologien nå antas å befinne seg? Før vi forsøker å svare, vil vi reise enda et problem: Kriminalitetsbegrepets relativitet.

c) *Kriminalitetsbegrepets relativitet.*

De fleste vitenskapene om menneskelig adferd er levende opptatt av problemene i forbindelse med normbrudd eller avvik fra det forventede. Sosialpsykologien er ekstremt interessert i avvikerens innstillinger. Sosialantropologien og sosiologien er brennende opptatt av avvikets forutsetninger og konsekvenser både i smågrupper og i større samfunn, og statsvitenskapen deler til en viss grad historiens interesse for de ekstreme hendelser.

For alle disse blir kriminologien et merkelig fag — tildels et fag uten eksistensberettigelse. For i motsetning til hva som skjer innen alle de generelle vitenskapene om avvikere og normbrudd, så må kriminologien finne seg i at *andre* enn vitenskapsmenn kommer med definisjonene av hva som er et normbrudd. De må finne seg i å hente sine definisjoner hos rettspersonellet. Og oppå til: disse definisjoner varierer, fra land til land, og fra tids-epoke til tidsepoke. På et slikt fundament kan ingen vitenskap bygge, det kan i høyden bli tale om en samling data til bruk for

den juridiske undervisning — blir det hevdet. *Sellin* (1938 s. 23) sier det slik i en høyt ansett rapport:

The unqualified acceptance of the legal definitions of the basic units or elements of criminological inquiry violates a fundamental criterion of science. The scientist must have freedom to define his own terms, based on the intrinsic character of his material and designating properties in that material which are assumed to be universal. There are indeed numerous instances where public policy, expressed in law, has temporarily restrained, frustrated, or fixed the social ends of scientific research in this or that field. There is also evidence to show the hampering effect which the weight of authority, ascribed to one or more scientists, has had upon the progress of research. In neither case, however, have scientists permitted non-scientists to define the basic *terms* of inquiry.

I annen forbindelse i samme monografi karakteriserer han kriminologien som „a bastard science grown out of public pre-occupation with a social plague“. (s. 2).

Kriminologene har stort sett reagert på denne kritikken på to måter. Enten ved å nekte å akseptere rettspersonellets definisjon av hva som er kriminelt og heller forsøke å knytte faget til en eller annen *generell* definisjon av avvik. Særlig innen den anglo-amerikanske tradisjon har denne reaksjonen vært dominerende, og det er den løsning som også *Sellin* anbefaler. Eller de har reagert ved en fortvilet leting etter „naturlige forbrytelser“ — handlinger som har vært fordømt til alle tider og på alle steder. Det er den kontinentale tradisjon vi her møter — og parallelliteten med letingen etter absolutte moralnormer er meget iøyenfallende. En modifikasjon av forsøket på å finne „naturlige forbrytelser“ møter vi i *Exners* (1949) tanke om en „kriminalitetens grunnbestand“ innen avgrensede kulturelle områder.

B. Omvurdering av faget.

Vi tror for vår del at vi får et nytt inntak til alle de problemer som er nevnt i det foregående gjennom en viss omvurdering av kriminologien. Ved å legge tyngdepunktet i faget litt annerledes enn det som hittil har vært vanlig, blir metodeproblemene i forbindelse med representativiteten vesentlig mindre sjenerende. Likeledes forvandles variasjonene i kriminalitetsdefinisjonene fra å være et handicap til å bli en fordel, og endelig blir det lettere å sette resultatene inn i en meningsfylt sammenheng.

a) Vanlige synspunkter på faget.

De vanlige definisjoner av kriminologien er representert ved to hovedvarianter — den ene gir uttrykk for at faget bør avgrenses til å gjelde studiet av faktorer som fører til kriminalitet, den

annen gir faget et videre omfang ved også å inkludere samfunnets tiltak for å bekjempe kriminaliteten. Hurwitz (1951, s. 15) er en klar eksponent for den førstnevnte oppfatning. Han ser på kriminologien som „den del af kriminalvidenskapen, der gennem empirisk forskning belyser kriminalitetsfaktorerne, d. v. s. de individuelle og sociale faktorer der betinger kriminel adfærd“. Kriminologien er i første rekke rettet mot en utredning av „forbrydelsens tilblivelsesforhold (ætiologi)“, men må selvfølgelig også i et visst omfang rumme en beskrivelse av adferdsformer og utbredelse, hevder Hurwitz.

Hurwitz tar derimot uttrykkelig avstand fra at faget skal omfatte „læren om de faktisk anvendte sanktionsformer (pønologi) og den såkaldte *kriminalpolitik*, d. v. s. læren om de midler der bør tages i brug til bekæmpelse af kriminaliteten“. Hurwitz mener at kriminologien får et for utflytende og heterogent preg om disse siste elementer tas med.

Agge (1955) slutter seg prinsipielt til denne oppfatning ved å hevde at „den kriminologiske vetenskapens centrala grenar“ utgjøres av kriminologiens fenomenlære, kriminologiens årsakslære, og prognoseforskningen, men han hevder samtidig at det også meget godt lar seg forsvare å anvende begrepet i en videre betydning.

Og en videre betydning er det svært mange som slutter opp om, noe Hurwitz selv peker på i sin lærebok. Den videre oppfatning av faget ble bl. a. forfektet av Andenæs på det andre nordiske kriminalistmøtet i Stockholm i 1947 hvor den kriminologiske forskning og utdanning ble diskutert (Kriminalistförningarnas Årsbok 1946—47, s. 302—368), og den fremgår også av en rekke av lærebøkene i faget. *Sutherland* (1947, s. 1) sier således i sitt standardverk: „Criminology is the body of knowledge regarding crime as a social phenomenon. It includes within its scope the processes of making laws, and of reacting toward the breaking of laws... Criminology consists of three principal divisions, as follows: a) the sociology of law, which is an attempt at scientific analysis of the conditions under which criminal laws develop and which is seldom included in general books on criminology; b) criminal aetiology, which is an attempt at scientific analysis of the causes of crime; and c) penology, which is concerned with the control of crime. The term „penology“ is unsatisfactory because this division includes many methods of control which are not penal in character“.

Sutherlands inkludering av retts-sosiologien er fra vårt synspunkt særlig interessant, og vi vil senere komme nærmere inn på problemene dette reiser. Foreløpig vil vi imidlertid nøye oss med å nevne at dette er et poeng han selv ikke følger opp nærmere. Som de fleste andre lærebøker i faget nøyer også *Sutherland* seg med en todeling. Den ene halvpart behandler det som

etter oppfatningen til Hurwitz faller inn under faget kriminologi — individuelle og sosiale faktorer som betinger kriminell adferd. Den annen halvdel beskriver elementer av sanksjonssystemet.

b) *Kriminologiens særrområde.*

§ 1. Retts-systemet som en særlig relevant faktor i etiologien:

Vår egen oppfatning representerer intet radikalt brudd med noen av de vanlige oppfatninger av kriminologien. Dette lyder unektelig som en desavouering av vår foregående påstand om at det hersker *to* forskjellige hovedoppfatninger av faget — og slik er det da også ment.

Vi er nemlig ikke i stand til å forstå at det egentlig hersker noen motsetning mellom de to oppfatninger — *om bare den vide oppfatning av faget gis et så vidt innhold at retts-systemet oppfattes som en av de faktorer som betinger¹⁾ kriminell adferd.* Og vi vil tilføye: nettopp denne faktor i etiologien, nettopp i samspeillet mellom retts-system og lovovertreder, nettopp her er det at kriminologien har muligheter for å yde sitt vesentligste bidrag til vitenskapenes felleskasse.

Det er meget lett å forstå uviljen hos Hurwitz og andre mot den oppfatning at pønologi og kriminalpolitikk er deler av kriminologien. Uviljen skyldes at representantene for den vide oppfatning ikke selv har maktet å utnytte vidden. De har holdt stoffet adskilt i to uavhengige deler, og ikke utnyttet de fristende muligheter til å analysere samspeillet. Reaksjonssystemet som helhet og pønologien i særdeleshet blir derved et vedheng uten harmonisk tilknytning til faget forøvrig. Situasjonen er blitt slik som Sellin (1938, s. 1—2) så livlig beskriver:

“In this conception of criminology, sanctioned by common usage, all knowledge about crime and its repression and prevention is assumed to be “criminological”. The result is that textbooks on criminology show a mixture of the data of science, law, social ethics, and public administration. A textbook on human pathology would, on the same pattern, contain not only descriptions of pathological structures and processes in the human body, but an analysis of mortality and morbidity statistics, laws regarding health, medical jurisprudence, the organization and administration of hospitals, the training of physicians, and the prevention of disease, considerable attention being given the historical development of these matters.”

Med denne oppfatning hos Sellin er det ikke til å undres over at han gir samme avgrensning av faget som Hurwitz o. a. Men denne oppfatning bunner så vidt vi forstår i en altfor defensiv holdning overfor kritikken fra tilgrensende vitenskaper. Faget

¹⁾ Betegnelsen „betinger“ gis selvfølgelig en tilsvarende vid betydning.

har ikke klart å vende til sin fordel det andre påstår er dets svakhet, det har ikke i tilstrekkelig grad klart å utnytte sitt særpreg.

Istedenfor å forsøge å *omgå* det faktum at det er retts-systemet som definerer hva som er et lovbrudd, vil vi tro at det er mere fruktbart å forsøke en offensiv utnyttelse av denne situasjon. Kriminologien har den *fordel* fremfor alle andre vitenskaper om menneskelig avvikende adferd at den har fått Staten til å definere hva som er lovbrudd og at det finnes formaliserte organer til å gripe inn overfor enkelte av ytringsformene. At definisjonen av „det ulovlige“ varierer gir interessante variasjoner i undersøkelsessituasjonen — når man bare vokter seg for å se på lovbrysterne isolert fra deres normative sammenheng. I dette lys utgjør kriminologien et sosialt viktig og forskningsmessig forlokkende spesialområde for studiet av menneskelig adferd.

Istedenfor å besværes over det faktum at definisjonen av „straffbare handlinger“ varierer fra land til land, fører vårt synspunkt til glede over dette forhold. Ut fra etiske betraktninger kan vi gremmes over et fenomen som Hitler-Tysklands forbud mot „Rassenschande“. Men ut fra hensynet til faget kriminologi er det vanskelig å følge Exner i hans bekymring. Kriminaliseringen sier i seg selv viktige ting om viktige verdier hos det tyske folk. Kunnskap om rettsreglene på dette punkt, kunnskap om håndheving, og fremfor alt kunnskap om registrerte og ikke registrerte lovbryster, gir interessante muligheter.

Men det forutsetter at man ikke utelater det som gir faget dets særpreg: *lovbryteren sett i samspill med retts-systemet*. Andre fag studerer avvikeren i sin alminnelighet. Kriminologiens spesielle bidrag til kunnskapsmassen om menneskelig adferd ligger i studiet av lovovertrедelser sett i relasjon til retts-systemet. Men dette betyr at kriminologien kommer i et dobbelt forhold til retts-systemet. Retts-systemet blir ikke bare en leverandør av definisjoner av straffbarhet og av straffbare, men deler av det blir samtidig et *kriminologisk forskningsområde*. Personer dømt for „Rassenschande“ ville formodentlig vise seg å være preget av helt *andre* egenskaper enn personer dømt for voldtekt. De viser seg kanskje å komme fra bedre kår enn gjennomsnittsbefolkningen, å ha en høyere utdanning, o. s. v. *Meningsfylte* blir disse opplysningene bare om man samtidig får vite noe om innstillingen til loven i de befolkningslag hvor den har relevans — da både blant potensielle lovbryster og blant rettspersonell — om håndhevingspraksis, o. s. v.

Fordi kriminologenes utgangspunkt er lovovertrедere, blir retts-systemet en miljøfaktor som kriminologene er spesielt interessert i, og som de er spesielt godt utrustet til å utforske. Lovbruddet blir på sin side en av de indekser som kriminologen er særlig velegnet til å utnytte. Variasjoner innen retts-syste-

mene, og fra retts-system til retts-system representerer i dette lys interessante variasjoner av forsøksbetingelsene. Den endelige målsetning med kriminologi som med all annen vitenskap blir å bidra til å bygge opp mest mulig omfattende generaliseringer. Kriminologien må i særlig grad kunne bidra gjennom studiet av menneskelig adferd innen forskjellige former for retts-systemer.

Men *mulighetene* gjennom kriminologiens særstilling representerer samtidig begrensningene. Fordi definisjonen av hva som er lovbrudd ikke skjer ut fra vitenskapelige kriterier, kan vi vanskelig — annet enn for rent anvendte formål — glede oss over *isolerte* beskrivelser av attributter knyttet til lovovertredere. For å få generell glede av attributtene må vi kunne se lovovertrедeren i relasjon til retts-systemet, ellers blir opplysningene meningsløse. Vi vil imidlertid poengtere at vi i denne forbindelse oppfatter „retts-systemet“ på en meget vid måte. Kjennskap til retts-systemet krever ikke bare kjennskap til rettsreglene, men også til rettspersonellens forskjellige roller, til rolleinnhavernes oppfatning og håndheving av reglene, til befolkningens oppfatning av regler og av rettspersonell, o. s. v. Men selv den rent banale registrering av hva reglene sier skal foregå er i dag kunnskapsmessig mangelfull. Hva sier politiinstruksen? Hva lærer konstabelene på kurset? Hva lærer de hverandre? Men vi må *videre*: Hvordan praktiseres lærdommen? Hvordan ser lovovertrедeren ut for politimannen? Hvem leter han etter? Hvordan er hans selvoppfatning? Hva føler han seg forpliktet til å gripe inn overfor, og hva føler han seg forpliktet til å lukke øynene for? Hvordan oppfatter lovovertrедeren at politimannen oppfatter ham? Hvordan oppfatter lovovertrедeren at politimannen sender ham til barnevernsnemnda — som hjelp, tilleggsstraff eller for å ramme hans mor? . . .

I lærebøker i faget bør formodentlig disse data — som et første skritt — tas med som et eget kapitel. Like naturlig som at generelle fremstillinger i kriminologi har med kapitler om betydningen av familiefaktorer, utdanningsfaktorer, yrkesfaktorer, o. s. v. — like naturlig må det være at de samme fremstillinger har med kapitler om „retts-faktorer“. Fordi empirien på dette område foreløpig er underutviklet, må man kanskje i første omgang nøye seg med et helt generelt — og nokså tynt — kapitel. På lengre sikt ville vi imidlertid tro noe av stoffet fra dette kapitel ville spre seg til samtlige andre kapitler. Lovovertrедeres familiebakgrunn måtte også fremstillingsmessig sees i relasjon til opplysninger om politipraksis. Opplysninger om sosialklassebakgrunn hos personer straffet for alkoholmisbruk i Norge vil komme i et helt annet lys om man *samtidig* får opplysninger om politiets fengslingspraksis på dette punkt.

Gjennom denne oppfatning av retts-systemets betydning for faget kriminologi mener vi å være kommet et vesentlig skritt

nærmere løsningen av de tre problemene vi tok vårt utgangspunkt i. Relativiteten i kriminalitetsdefinisjonene blir vendt til en fordel, og overfor mørketallsproblemet får vi et nytt inntak. Via kjennskap til retts-systemet får vi basis til å *vurdere* skjevhetene i de utvalg som registrerte lovovertrедere representerer. Via et intimt kjennskap til politiets praksis blir kanskje ikke forskjellene mellom menn og kvinners kriminalitet i så stor grad egnet til å forbause — for å nevne ett eneste eksempel på tankegangen.

Det tredje problem vi reiste — spørsmålet om meningsfylte sammenhenger — er vi imidlertid ikke kommet lengre en halvveis mot hva vi ut fra en forsiktig språkbruk ville karakterisere som „løsning av“. Ved å trekke retts-systemet inn som et sentralt område, er vi kommet så langt at en del av resultatene blir forklarlige. Hvis det viser seg at politiet er mere tilbakeholdne med å arrestere kvinner enn menn, så blir det ikke lenger særlig „rart“ om man samtidig finner at de få kvinner som blir arrestert er langt mere belastet på forskjellige egenskaper enn gjennomsnittet blant det store antall menn. Men fortsatt sitter vi tilbake med annen halvdel av spørsmålet: „Hva „betyr“ nå de egenskapene vi tradisjonelt er interessert i innen kriminologien? Vi tror at svaret må ligge i en maksimal utnyttelse av kriminologiens relasjoner til *andre* fag:

§ 2. Attributter ved lovovertrедeren må sees i relasjon til kunnskapsmassen innen andre fag hvor de har relevans.

På samme måte som det må være lite fruktbart å analysere egenskaper ved lovovertrедere uten å se dem i relasjon til retts-systemet, må det også være lite fruktbart å analysere egenskapene uten *samtidig* sett i relasjon til all *annen* relevant informasjon som eksisterer om den. I samfunnsvitenskapene vil det si at lovovertrедeren *samtidig* må sees i relasjon til retts-systemet, *og* til det videre samfunn. Eventuelle opplysninger om at flere registrerte kvinnelige enn mannlige lovovertrедere var sengevetere opp til 15-års alderen er meningsløse uten kjennskap både til retts-systemets reaksjoner overfor mannlige og kvinnelige lovbrыtere, *og* til *alt annet* psykologer o. a. kan fortelle oss at sengeveting har sammenheng med. Sengeveting kunne jo være et symptom på særlig *god* tilpassing. Tanken virker latterlig, men det er fordi symptomet er så velkent på minussiden. Hadde egenskapen vært: „Vokst opp i familie med mere enn fem medlemmer“ ville det hele vært mere problematisk.

Om resultatene m. h. t. lovovertrедernes egenskaper settes i sammenheng med andre fags generelle resultater på den ene side, og opplysninger om retts-systemet på den annen, ville *både* kriminologien *og* andre fag bli beriket. Vi kunne da enten bruke attributtene ved lovovertrедerne til å si: I et samfunn hvor lovene

er av den og den typ, og registreringspraksis preget av så og så, *der* ligger prosenten av sengevetere på 22. Dette bekrefter den generelle psykologiske teori om sengeveting som indeks på mistilpassing, og belyser samtidig mistilpassingens betydning for registrerte lovovertredere. *Eller* vi kunne f. eks. si: Hvis sengeveting aksepteres som indeks på mistilpassing, og vi i en representativ undersøkelse hvor vi har klart å løse mørketallsproblemet *ikke* finner noen overrepresentasjon av sengevetere mens vi derimot finner dette i en undersøkelse av *registrerte* lovovertredere — da gir dette oss ny viten om rettssystemet. Vi får f. eks. grunnlag til å karakterisere systemet som ett som i særlig grad får med seg utpregede nevrotikere.

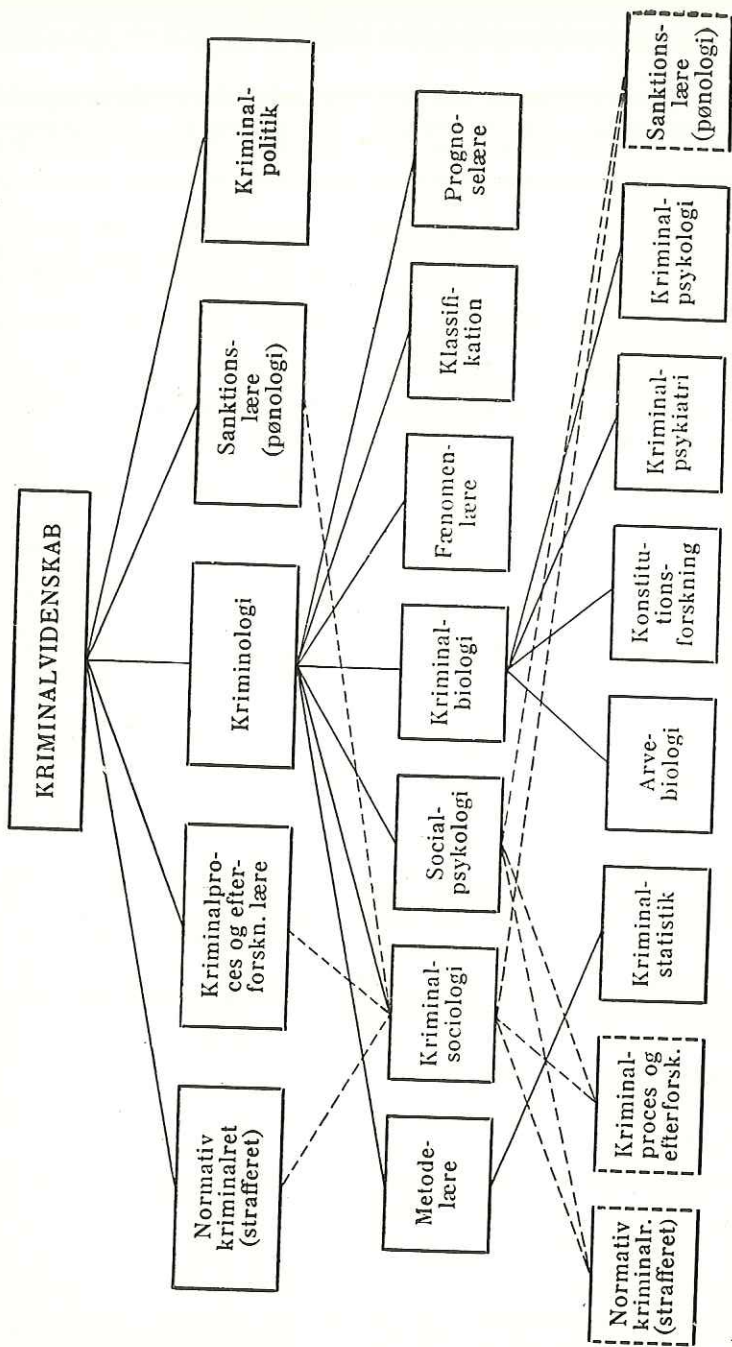
Når det gjelder poenget med kriminologiens muligheter for å bekrefte eller avkreftte hypoteser fra andre fag, så vil kanskje praktikerne hevde at det er ham revnende likegyldig om andre fag blir beriket av kriminologens erfaringer eller ikke. Men en forutsetning for fremgang er *kritikk*. Andre fags representanter lar seg ikke lokke til å drive kritikervirksomhet om de ikke synes de finner noe de selv kan bruke. Resultatet blir at praktikerne heller ikke får det beste han kunne bruke.

Praktikerne innen retts-systemet vil kanskje også bekymret ryste på sitt hode over denne smule snak om teori. Problemene krever sin øyeblikkelige løsning, la ikke teoriene skygge for det. Og vi er enige. Teoriene bør ikke dominere, det er i hvert fall lite som tyder på at faget er modent til å bygge opp en altomfattende „teori om kriminell adferd“. Men når det gjelder de mere begrensede teorier av den type *Merton* (1949) kaller „theories of middle range“ — da ville vi tro at nettopp de praktiske formål bør tilsi at vi bør forsøke å bygge våre resultater inn i andre fag — og andre fags resultater inn i kriminologien. Den umiddelbare konsekvens av den manglende samspillsanalyse er at kriminologien går glipp av en mengde informasjon som bare ligger og venter på avbenyttelse. Det praktiske blir i dette lys såre upraktisk.

Poenget om betydningen av retts-systemet som en faktor i etiologien vil passe godt sammen med rettssosiologiske synspunkter. Segerstedt (i Agge o. a. 1955) gjennomfører en analyse på denne basis i sine kapitler om „kriminal sociologi“, og i forbindelse med en diskusjon av hvit snippkriminalitetens sammenheng med samfunnsstrukturen, kommer *Aubert* (1952) med denne formuleringen:

“One main obstacle to the development of a fruitful theoretical orientation is to be found in the tendency to treat criminal behavior, on the one hand, and the system of legal sanctions, on the other, as

Diagram 1. SYNSPUNKTET TILPASSET SKJEMAET TIL HURWITZ.¹⁾

¹⁾ Prikningen og den uthevede streg repræsenterer våre tilføyelser.

two separate problems. In our opinion, crime and punishment are most fruitfully handled as two aspects of a group process or two links in a specific type of social interaction."

Goldschmidt (1957, s. 189) formulerer det slik:

„Den omstændighed at man i kriminologiske undersøgelser kun sjældent systematisk har interesseret sig for myndighedernes adfærd medfører en begrænsning i den videnskabelige betydning, som man må tillægge kriminologien i dens hidtidige form.“

Innen vanlig kriminologisk litteratur står man imidlertid mere fremmed overfor oppfatningen. Sutherland har vært inne på retts-systemets betydning ved å se på rettsosologien som en del av kriminologien — en forøvrig uholdbar oppfatning som han i sin lærebok ikke forsøker å realisere. Hurwitz er kanskje inne på noe av det samme gjennom sin mere generelle kategori „Kriminalvidenskab“. Og hans skjema — s. 19 — egner seg meget vel til en utbygging som ytterligere illustrerer vårt poeng. I diagram 1 har vi foretatt en slik utbygging. Våre egne tilføyelser er markert ved prikking og ved den ekstra tykke strek mellom kriminologi og kriminalsociologi. Vi ser av diagrammet hvorledes f. eks. strafferetten kommer i en dobbeltstilling. Den blir både en selvstendig del av „kriminalvidenskab“, og den blir en del av kriminologien. At den blir en slik del via „kriminalsociologien“ bidrar til å poengtere at det ikke er en tradisjonell rettslig beskrivelse som på denne måten skal få dobbelt adgang til kriminologien og at synspunktet i høy grad vil ha forskningsmessig relevans.

Adskillig flere forbindelseslinjer kunne ha krav på å bli prikket inn. Vi har for oversiktens skyld bare antydnet de viktigste. Diagrammet må ikke presses for langt.

Agge (1955) står heller ikke fjernt fra synspunktet. Han hevder (s. 27—28):

„Samhällsutvecklingen har som bekant i alltmer stegrat tempo fört med sig en mängd nya eller skärpta kriminaliseringar, gentemot vilka medborgarnas attityder kännetecknas av osäkerhet eller fientlighet på ett sätt som ej äger sin motsvarighet när det gäller strafflagens stadgande rörande brottstyper av traditionellt och välkänt slag. Kriminologiens forskningar om brottslighetens massa och dess förändringar ävensom brottslighetens orsaker måste givetvis påverkas av detta förhållande, och för ett rättvisande forskningsresultat kräves ingående kännedom om normbeståndets förändringar, dvs. själva *straffrättens innehåll* samt de rättspolitiska motiven till viktigare lagändringar och nya kriminaliseringar. Men man kan ej stanna härvid. Forskaren måste också söka kunnskap om allmänhetens inställning och reaktioner i förhållande till de ändrade eller nya normerna, dvs. om sociologiska och socialpsykologiska förhållanden.“

De konsekvenser Agge trekker, er imidlertid ikke at kriminologien i dette samspill har særdeles gode muligheter for å komme med et selvstendig bidrag, men bare at det er viktig å holde kontakten med andre fag. Når det gjelder kriminologiens selvstendige muligheter stiller han seg tvert om meget pessimistisk:

„I en viss utstrækning kan og bør sådan grundforskning bedrivas inom kriminologiens ram, men för mera omfattande och speciella uppgifter äro helt naturligt respektive modervetenskaper bättre skickade att komma fram till nya rön och att sprida ljus över de djupa sammenhangen. Kriminologiens uppgift blir sedan att med kriminalpolitiska mål för ögonen konfrontera dylika forskningsresultat med varandra, att samordna dem och att undersöka til vilka praktiska slutsatser och rekommendationer dessa resultat berättiga. Med en träfande bild har kriminologien betecknats som en „clearingcentral“ för de skilda vetenskaper, som ur någon synpunkt syssla med forskning, vilkas resultat kunna nyttiggöras för ökad kunskap om brottet och för en rationellare kriminalpolitik. Med denna mera modesta och praktiska målsättning torde kriminologien väl försvara sin ställning såsom ett från respektive modervetenskaper skilt och *någorlunda enhetligt specialfack*.“ (Agge 1955, s. 31.)

Det vil være innlysende at vår egen oppfatning av fagets muligheter harmonerer dårlig med denne beskjedne holdning.

* * *

Vi tror selv såvidt mye på den spesielle oppfatning av kriminologien som er skissert i det foregående at det er blitt et problem for oss hvorfor den ikke allerede er alment utbredt. Det gjelder særlig betydningen av retts-systemet — synspunktene om betydningen av relasjonen til andre fag vil det formodentlig herske langt mindre uenighet om, det er oppfatninger som er realisert i en stor del av det tradisjonelle stoffet i faget.

En mulig forklaring på hvorfor retts-systemets betydning for kriminologien ikke i sterkere grad er poengtert ligger muligens i det gamle problemet om å desosiere seg tilstrekkelig fra det samfunn man lever i til å klare å studere det. Eller med andre ord: Det ønskelige i at kriminologene *både* skal beskjeftige seg med lovbrøtteren *og* med retts-systemet oversees ofte fordi en fragmentarisk kunnskap om retts-systemet er *implisitt* ved mange undersøkelser. Ved en undersøkelse av attributter ved overtredere av X stammens lov om respekt for solguden ville kravet om å få vite mere om loven, om innstillingene til den, om håndhevingspraksis m. m. være innlysende. Ved en undersøkelse av norske mordere vil derimot problemet lett tilsløres. Der vil alle nordmenn — både forfattere, leser og undersøkelsesobjekt — vite en serie ting om det norske retts-system og særlig dets holdning til mord. Vi vet at handlingen av alle sees på som

ekstremt fordømmelsesverdig, at alt settes inn på å få den oppklart, at straffen for tilregnelige overtredere på dette punkt er fengsel, o. s. v. Retts-systemets betydning i samfunnet — og derved dets velkjenthet — har bidradd til å tilsløre behovet for en utvidet ramme om den kriminologiske forskning.

Hele dette forhold er blitt forsterket ved *juristenes* sterke innslag i faget. Uten dem hadde faget neppe vært såvidt velutviklet som det er. Men nettopp ved dem og den institusjon de representerer er samtidig den samme institusjon blitt glemt! Gjennom sin utdanning representerer juristene personell som er „maksimalt rettslig sosialisert“. De er i særdeles sterk grad tilvennet til retts-systemet. De er vant til å se på det som sin arbeidsplass, ikke som noe studieområde av den type vi har antydnet behovet for. Ved sin innlysende ekspertis får de samtidig representantene fra andre fag til å holde seg borte. Samlende kunne vi si det slik: Juristene har stått retts-systemet så nær at de har hatt vanskelig for fullt ut å realisere hvilken vesentlig side av kriminologien det representerer.

c) *Forholdet til andre fag.*

§ 1. Generelt:

Opplysninger om lovovertrederen sett i relasjon til hans rettslige og generelle miljø utgjør stoffet i den kriminologiske teoribygning. Derved er ikke sagt noe om *hva* ved lovovertreder og miljø som skal studeres. Vi akter ikke å henfalle til sosiologisk imperialisme. Studiet av miljøet kan være på „rolleplanet“ — ved å dreie seg om hvilke adferdstyper som er *forventet* av lovovertrederen og innen miljøet forøvrig, sammenholdt med hvilken adferd som faktisk finner sted. I så fall ville vi subsumere det under den mere generelle etikett sosiologi. Men undersøkelsen kunne like godt gjelde rolleinnhaverens *organisme* — og derved være en del av biologien. Eller det kunne være en undersøkelse av rolleinnhaverens *personlighet* og derved være en del av psykologien.

Etter å ha utvist denne smule beskjedenheter på sosiologiens vegne vil vi imidlertid tilføye: Lovbrudd vil alltid representere brudd på en eller annen *forventning*. Fordi kriminologene beskjeftiger seg med forventningsbrudd som er rettslig definert, er det vi påstår at opplysninger om retts-systemet er en del av faget som kriminologene aldri kan løpe fra. Og fordi retten er et sosialt fenomen, finner vi det naturlig å oppfatte kriminologien som særlig intimt tilknyttet sosialvitenskapene.

§ 2. Forholdet til rettssosiologien:

Vi har vært interessert i å peke på noe vi har ansett som et kjerneområde innen faget. Perifere avgrensingsproblemer vil vi stort sett la ligge. Det er klart at det på en serie områder blir en glidende overgang, influert av om man knytter definisjonen til

praktisk eller teoretisk målsetning, til midler, eller til teoretisk samhörighet. Slik som vi oppfatter faget blir imidlertid forholdet til rettssosiologien av sentral betydning, og krever derfor noen kommentarer.

La oss straks understreke at vi på ingen måte kan gå med på Sutherlands oppfatning om rettssosiologien som en del av kriminologien. Det er en mengde rettssosiologisk stoff som faller helt utenfor kriminologiens interesseområde — det vil bl. a. gjelde store deler av den sivilrettslige sektor. Vi vil heller ikke påstå at de som arbeider med kriminologiske problemstillinger bestandig og nødvendigvis må utføre selvstendige undersøkelser av rettssystemet. For *begrensede* formål er det kanskje ikke engang nødvendig å kjenne det. Men vi *vil* påstå at på viktige områder faller de to fag fullstendig sammen.

Men grensene — de klare skillelinjer?

Det er ingen grenser. To fag er på et bestemt område ett. De har fellesskap i metoder, problemstilling, teoribygning — det er hensiktsløst å forsøke å etablere skillelinjer. Analogien med biokjemi er påtrengende.

Men en arbeidsdeling vil vel formodentlig utkrystallisere seg, og det er rimelig å tro at den vil følge omtrent disse linjer: Kriminologene vil være særlig interessert i forventede og faktiske roller hos individene som er i kontakt med rettssystemet i egenskap av klienter. Rettssosiologene vil være særlig interessert i det samme for dem som er til stede i egenskap av kontrollører. Interaksjonen mellom de to parter vil begge fag være maksimalt interessert i — og nettopp her vil kanskje de mest fruktbare problemstillinger finnes. Uansett hvorledes arbeidsdelingen løses, så vil man aldri kunne komme bort fra at rettssosiologien blir ett av kriminologiens viktigste grunnfag — og omvendt.

C. Konsekvenser for vurderingen av det vanlige kriminologiske kunnskapsstoffet.

Det ville være sørgelig om våre synspunkter på kriminologien var så tannløse at de ikke hadde enkelte konsekvenser ved vurderingen av det vanlige kriminologiske kunnskapsstoffet. La oss forsøke oss. Først vil vi imidlertid peke på verdier som *ikke* rokkes. Vi vil først og fremst hevde at vårt utgangsproblem — mørketallet — *ikke* alltid representerer noen katastrofe.

a) Særlig viktig å kjenne registrerte lovovertridere.

Manglende kjennskap til alle lovovertridere behøver ikke på en avgjørende måte svekke verdien av vanlige kriminologiske undersøkelser innen en nasjonal ramme. Uansett om registrerte straffbare utgjør et skjevt utvalg av alle straffbare, er det av sentral betydning å bli kjent med det skjeve utvalget som er

kommet i kontakt med rettsapparatet. (Cfr. Hurwitz 1951, s. 27—28). Det er av betydning ut fra det gamle resonnementet om at ikke alle poliomyelittammede blir så syke at det oppdages hva som feiler dem, enn si at de havner på sykehus — men vi er fortsatt interessert i å skaffe kunnskaper om dem som blir kjent, og *særlig* om dem som havner på sykehus.

Først og fremst ut fra det syn at disse har en tendens til å representere de mest ekstreme tilstander, og at disse ekstreme tilstander ofte er de mest opplysende. Innen visse grenser må vi ha lov til å tro at personer med de mest massive lovovertrevende tendenser har størst sjanse for å havne i kriminalregistrene. Dette forholdet virker også inn på oppklaringsprosentene. Et stykke på veg betyr en lav oppklaringsprosent at registrerte lovovertredere bare er påført en brøkdel av deres faktiske utførte lovovertreidelser. En serie samtaler med registrerte lovovertredere har overbevist oss om at så er tilfelle. Når intervjukontakten er god, legger intervjuobjektene sjelden skjul på at de også kunne vært påført en rekke *andre* lovovertreidelser. Det forhindrer ikke at det kan danne grunnlag for et livs kverulering for de samme intervjuobjektene å bli funnet skyldig i lovovertreidelser de *ikke* har utført.

Forskjellen mellom kriminalstatistikkens vanlige tall og politistatistikkens vil forøvrig lett virke enda større enn den faktisk er fordi kriminalstatistikken er en *personstatistikk*, mens politistatistikken er en *sakstatistikk*. I 1955 ble det imidlertid i Kriminalstatistikken også gitt oppgaver over *antall* forbrytelser (s. 30). Oppgavene må tas med adskillig forbehold, og er sikkert minimumstall. I alt viste det seg at $\frac{1}{4}$ av de straffbare i 1955 var påført to eller flere forbrytelser. Over 7 % var påført tre eller flere.

Vi er også interessert i de registrerte lovovertrederne ut fra det syn at det nå en gang er disse som samfunnet er kommet i kontakt med og som det derfor kan gjøres noe med. Våre synspunkter på kriminologien har hatt noen grunnproblemer som sitt utgangspunkt og har derfor kommet til å beskjefte seg med rent teoretiske spørsmål. Hvilket ikke må skygge over at en av de primære årsaker til fagets eksistensberettigelse ligger i de bidrag det kan yde til den praktiske kriminalpolitikk. Vi tror at realiseringen av de synspunkter vi har utviklet i det foregående stort sett vil kunne føre til øking også av den praktiske nytten av faget. For en serie praktiske kriminalpolitiske formål av nasjonal karakter er imidlertid det tradisjonelle kunnskapsstoffet fullt tilstrekkelig.

b) *Utvalget gjør internasjonale sammenligninger ufruktbare.*

Men la oss understreke: *av nasjonal karakter*. Det faktum at det bare er de registrerte lovovertredere vi har med å gjøre —

at det bare er den delen som er sloppet gjennom en serie sorteringsmekanismer — dette faktum har store konsekvenser når det gjelder muligheten for å sammenligne våre egne resultater med resultater innskaffet i andre land hvor andre sorteringsmekanismer er i virksomhet. Vi tror at dette er et sentralt punkt, og føler det nødvendig å gå noe i detaljer — særlig fordi ingen andre så vidt vi vet har tatt opp problemet til diskusjon.

Vårt poeng er dette: Om norske registrerte straffbare i virkeligheten representerer et lite og skjevt utvalg av det som til slutt kommer ut av en hel serie sorteringsmekanismer som er koblet sammen, så er også det samme tilfelle med registrerte straffbare i andre land. Også disse er et resultat av sorteringsmaskineriet, og sier for så vidt mere om maskineriet enn de sier om lovover-tredere i sin alminnelighet. *Dette umuliggjør etter vårt skjønn på det nåværende tidspunkt internasjonale sammenligninger av egenskaper ved de aller fleste kategorier registrerte straffbare.* Vi har med dette utsagn tatt avstand fra en stor del av det vanlige kriminologiske kunnskapsstoffet.

Analoge synspunkter er imidlertid ekseptert innen et annet område av faget: Det hersker en almen enighet om det nesten håpløse og i hvert fall ufruktbare i å gi seg i kast med internasjonale sammenligninger av kriminalitetsfrekvenser. Erkjen-nelsen går samstemmig i retning av at det bare er noen ganske få overtredelsesarter med meget høy oppklaringsfrekvens som lar seg sammenligne fra land til land. De helt elementære konsekvenser av dette har man imidlertid ikke trukket. En sammenligning av tyverihyppighet mellom to land blir sjelden regnet som mulig å få noe verdifullt ut av. En sammenligning av foreldres ektestand hos noen av dem som blir registrert for tyverier blir derimot stadig forsøkt. Etter vår oppfatning vil en slik sammenligning bare til nød kunne gjennomføres for de samme overtredelsesformer som i særlig grad egner seg ved sammenligninger av kriminalitetsfrekvenser.

Nå kan det selvfølgelig hevdes at sorteringsmaskineriene bare er forskjellige i *utforming*, men at *resultatet* stort sett vil være det samme — de som kommer ut stemplet „lovover-tredere“ vil alltid være av omtrent samme typen uansett retts-systemet. Helt utenkelig er ikke dette. Om sammenligninger innskrenkes til å omfatte moderne industrisamfunn, må vi tro at det hersker så-vidt store likheter i funksjonelle behov at det også til en viss grad vil være likheter i retts-systemene — noe som fører til at det vil være de samme som rammes av loven. Men hakk i hel med teoriene om funksjonelle behov følger teoriene om funk-sjonelle alternativer (Merton 1949, s. 34—38). De samme behov kan tilfredsstilles på høyst forskjelligartede måter — og det er ingen grunn til å tro at det skal være noen unntagelse ved de behov retts-systemene tilfredsstiller i samfunnene.

Ut fra et rent statistisk resonnement vil også tiltroen til sammenlignbarheten reduseres. Det er meget få som vil hevde at mørketallet må antas å være *like stort* innen forskjellige samfunn. Det er også meget få som vil hevde at registrerte lovovertredere utgjør et representativt utvalg av *alle* lovovertredere. Om nå registrerte lovovertredere fra et samfunn med lite mørketall sammenlignes med registrerte lovovertredere fra et samfunn med stort mørketall, så er det selvnynsende at man sammenligner utvalg som vil være preget av helt forskjellige egenskaper. Men selvfølgelig vil det være grader av umuligheter i sammenligninger. Ut fra noen kriminologiske problemstillinger vil „det norske samfunnet“ være en alt for stor enhet ved sammenligninger. Avvikende politipraksis i en av våre større byer kan på en avgjørende måte forstyrre sammenligningene. For andre formål — og vi vil tro de aller fleste — vil sammenligninger av egenskaper hos lovovertredere innen Norge og Danmark være en håpløs oppgave, mens det for noen ganske få problemstillinger — analyse av seksualmorderes bakgrunn — kanskje kunne komme noe ut av en sammenligning Oslo-Moskva.

Stort sett vil vi mene at hypotesen om at de forskjellige sorteringsmaskineriene gir det samme resultat, er så vidt tvilsom at den ikke fortjener å holde oppe et så ruvende byggverk som internasjonale sammenligninger representerer.

Men det er ikke bare synet på sorteringsmaskineriet og mørketallet som får oss til å ha en slik dyster oppfatning når det gjelder mulighetene for internasjonale sammenligninger av egenskaper ved straffede. Om mørketallsproblemet var løst, ville vi fortsatt stille oss tvilende. Vår oppfatning på dette punkt bunner i vårt syn på behovet for meningsfylte sammenhenger. Hva „betyr“ nå den egenskap ved lovovertredere som sammenlignes — hvilke andre kjennetegn er det som knytter seg til den?

La oss få illustrere våre synspunkter m. h. t. betydningen av sorteringsmaskineriet og behovet for meningsfylte sammenhenger gjennom noen konstruerte data:

Foreldres ektestand er et kjært tema for kriminologiske undersøkelser. Det er skrevet hundrevis av rapporter om forholdet. De fleste er basert på utvalgsmetoder som gjør at de hurtig er gått en berettiget glemsel i møte. Noen har imidlertid åpenbare kvaliteter, og blir med rette regnet som standardundersøkelser innen kriminologien. Det har stor metodologisk interesse å gjøre seg kjent med disse undersøkelsene, og i de land de er foretatt i har de også krav på interesse ut fra en serie andre grunner. Tvilen reiser seg først for alvor når det gjelder de isolerte resultatenes betydning for *andre* lands kriminologer. At det blant 500 registrerte unge lovovertredere i Ohio er 20 % som kommer fra oppløste hjem mot 10 % i kontrollgruppen,

mens resultatene fra en tilsvarende undersøkelse i Hamburg viser 30 prosent for begge grupper, det er opplysninger som i sin løsevete tilstand blir fullstendig meningsløse for en norsk leser.

De blir meningsløse fordi man som nordmann har en høyst perifer interesse av å gjennomføre kriminalpolitiske tiltak i Hamburg og i Ohio. De blir meningsløse fordi man ikke har planer om å drive fortsatt forskning disse stedene og derfor ikke har bruk for resultatene til å bygge videre på. Og de blir meningsløse fordi man intet får vite som gjør det mulig å forstå hva slags sorteringsmekanismer som i Hamburg og i Ohio ligger mellom lovovertridere i sin alminnelighet og den vesle klatten som kommer med i undersøkelsene. Kanskje viser det seg at politiet i Ohio er organisert ut fra et nett av små lokale politistasjoner. Hver konstabel har sitt lille distrikt som han kjenner ut og inn. Unge lovovertridere fra fullstendige familier bringer han hjem til foreldrene for at disse skal foreta avstraffelsen, skilsmissebarna bringer han til politistasjonen fordi han ikke synes det nytter å bringe disse hjem. Mens Hamburg-politiet kanskje i større grad er basert på en sentral politistasjon og utrykningsbiler uten fast distrikt — og derfor også uten muligheter for å foreta noen seleksjon på basis av kjennskap til foreldres ektestand. Kjennskap til retts-systemene ville kunne fortelle oss at Hamburgresultatene var de „riktige“.

Men *selv om* vi kjente til de to retts-system på de relevante punkter, ville vi stå tvilende overfor en sammenligning av resultatene. For hva „betyr“ det nå å være skilt i Hamburg og i Ohio — hvilke *andre* kjennetegn knytter seg til tilstanden. Er det „fine“ eller „fattige“ folk som skiller seg i Ohio og Hamburg? Kreves det god råd og blir det derved i enkelte kretser sett på som et kombinert rangs- og potenssymbol å gifte seg for tredje gang — eller blir skilsmissen sett på som noe så forferdelig at det bare er de som allikevel intet kan miste som også vil få denne siste skam? Inntil vi får vite litt om dette, kan det holde hårdt for en leser som står Ohio fjernt å mobilisere større interesse for opplysningene om lovovertridernes oppløste hjem enn for enhver annen leksikonopplysning fra de kanter.

Den kriminologiske tradisjon på området er så vidt vi forstår falt for den høyst prisverdige fristelse å ville *kombinere* data på et for tidlig tidspunkt. Den har grepet kunnskapen om registrerte lovovertridere *før* denne kunnskapen har rukket å bli satt inn i sin organiske sammenheng med sanksjonssystemet forøvrig, og er derved kommet til å sammenligne kunnskapsbrokker som isolert sett er fullstendig uten mening.

Fenomenet er ikke enestående i vitenskapenes historie. Den reaksjon som Gestaltpsykologien i sin tid representerte, kan sees på som ett eksempel i samme gate. Mere nærliggende er kanskje

britisk sosialantropologis reaksjon på *Murdocks* (1949) gigantforsøk på klassifisering av kulturelle særtrekk. Hovedpoengene i angrepene har nettopp dreiet seg om at han buntet sammen detaljer fra vidt forskjellige samfunn uten hensyn til den helhet de opprinnelig hadde befunnet seg i, og at de derfor i sin nye sammenheng ofte ble meningsløse. Det generelt prisverdige i forsøket ble klanderverdig fordi sosialantropologien stort sett ikke var kommet til et utviklingsstrinn hvor generaliseringer på basis av slike sammenligninger var mulig. *George Homans* (1950) har derimot sloppet vesentlig bedre fra sitt forsøk på generaliseringer på basis av andres materiale nettopp fordi han har begrenset seg til noen få undersøkelser klassiske i sin kvalitet, og fordi han gjennom sine generaliseringer på basis av undersøkelsene med nensom hånd har fått med seg de essensielle elementer.

Nettopp fordi vårt fag er kriminologi — fordi det dreier seg om det forbudte — er de tekniske vanskelighetene ved materialinnsamling så store at det formodentlig vil vare en god stund før de fruktbare syntesers tid er inne for vårt vedkommende. Vi mangler overordentlig meget på å kjenne egenskapene ved alle lovovertredere. Selv den enkleste viden er ikke vår. Veien som må gåes er så komplisert at vi må konsentrere oss om å få vite mye om lite før vi kan få vite litt om mye.

Det er formentlig overflødig å presisere at disse synspunkter ikke kan brukes som argumenter mot internasjonalt kriminologisk samarbeid i sin alminnelighet. De kan bare brukes mot for tidlige sammenligninger av *resultatene*. Vi tror at sammenligningsstadiet vil bli hurtigere nådd via den omvurdering av faget som vi har antydnet.

Nils Christie.

LITTERATUR.

- Agge, Ivar* o. a.: Kriminologi. Stockholm 1955, 429 s.
Aubert, Vilhelm: White-collar crime and social structure. The American Journal of Sociology, 1952, 58, s. 263—271.
Aubert, Vilhelm: Om straffens sosiale funksjon. Oslo 1954, 232, s.
Exner, Franz: Kriminologie, Berlin 1949, 318 s.
Goldschmidt, Verner: Retlig adfærd. En analyse av retsmyndigheders adfærd med eksempler særlig fra den kriminelle retspleje i Grønland. København 1957, 203 s.
Hurwitz, Stephan: Kriminologi. København 1951, 446 s.
 Kriminalistforeningarnas, De nordiska, Årsbok 1946—1947, Stockholm 1948.
Merton, Robert K.: Social theory and social structure. Chicago 1949, 423 s.
Sellin, Thorsten: Culture conflict and crime. A report of the subcommittee on delinquency of the committee on personality and culture. Social science research council, 1938, Bulletin 41.
Skajaa, Kr.: Antallet av aborter og svangerskapsavbrytelser i Norge. Bilag 1. til Innstilling fra Straffelovrådet om adgang til å avbryte svangerskap. Trondheim 1956, s. 70—90.
Sutherland, Edwin H.: Principles of criminology. N. Y. 1947, 643 s.